

ACC. N:R M. 9509: 1-13.

(avskrift)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland ..... Upptecknat av: Blenda Anderson
 Härad: Albo ..... Adress: Sköda, Vislanda
 Socken: Vislanda ..... Berättat av:
 Uppteckningsår: 1944 ..... Född år 1880 i Vislanda

Fulgranen.	s. 1-6.	H. G. 17
Nässloras i folklig tradition	s. 7-9.	L. v. F. 27
Om tobak.	s. 10-12.	" 28
Inörläkan.	s. 13.	H. G. 18.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 9509: /

Julgranen.

Så snart södra stambanan 1863 var byggd genom socknen, kom nya seder utifrån in här, där ibland även julgranen. Min äldsta syster Tilda, som var född 1859, berättade på sin tid, att den första julgran hon såg var en julotta i mitten på 1860-talet eller kanske ett par år senare.

I Lindås Östergård invid kyrkan bodde då en handlande. Hans fru, mor Kristina Lindahl, som kallades "mor Lindahl", hade då en julgran som brann när folket kom till kyrkan om julottan. Denna gran var klädd med papperskarameller, pappersgirlanger, äppel och talgljus. Även vill jag minnas att syster sa, att det stod julagubba på grenarna som voro bakade av jästad vetedeg.

"Mor Lindahls" julgran var troligen den första i socknen, därför att hon "var handlare fru och visste om allt nymodigt". Julgranen kom därefter ej allmänt i bruk, utan det dröjde några år. De gamle tyckte det var syndigt och överflödigt. Och de hade inte råd att slösa med talgen till julgransljus, som brann till ingen nytta. I några yngre familjer började man ha julgran i början på 1870-talet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 9509:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I mitt hem infördes julgranen först i slutet av 1870-talet. Första tiden högg mina äldre systrar julgranen. Men när jag började minnas, högg min far den, när han var ute i skogen och högg granris, som skulle hackas och sedan strös med i ladugården julaftons morgon.

Det var noga att granen var särskilt välväxt med jämna, fina kronor, fint vackert ris /barr/, rak, fin stam. Toppen skulle vara rak som ett ljus och kronorna uppe i toppen välförmade. De främmande, som kom på besök, tittade först på granen hurudant den var växt; ju välväxtare den var, ju mera beröm. Klädseln kom först i andra rummet, eller uteblev berömmet.

Granen sattes i en liten fyrkantig omålad träpall med fyra fötter och ett hål i mitten, däri granen kilades fast, sedan granens fot skurits lagom tjock. Numera sättes granen i julgransfot av metall, vari kan hållas vatten. Förut hände, att somliga satte ett krus vatten under julgranspallen, så att granens fot räckte ned i vattnet.

ACC. NR M. 9509:3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Först jag minns, klädde mina äldre systrar julgranen, sedan fick jag hjälpa till så fort jag kunde. Granen skulle klädas om aftonen dagen före julafton. Mor ville inte vi skulle göra det om julaftonen och skräpa ned på golvet i stugan. På den tiden hade vi inte några granna julgransprydnader. Då jag var med och klädde granen, hade vi julgransljus av stearin. Förut hade vi hemstöpta talgljus som bundos vid grenarna med tråd. Sedan hade vi synålar som vi fäste ljusen med vid grenarna. Man värmde då storänden på nålen vid eldslågan av ett ljus, och stack sedan den upphettade nåländen i neränden på ljuset, varefter man stack nålen igenom grenen, så ljuset stod rakt. Julgransprydnaderna voro sannerligen enkla. Vi minsta sparade hela året, för att få något att hänga på julgranen. När vi fingo en papperskaramel av våra mostrar eller fastrar, nog gömde vi dem till julgranen. Likaså om vi fick någon slant. Jag minns ännu då jag var ganska liten, så skulle jag vakta fars oxar. Mor bad mig då, att om jag samtidigt plockade ling-

ACC. N:R M. 9509:4

on, som växte därvid jag vaktade, så skulle jag få 2 öre kannan. Strängt var det att både vakta och plocka bär, nästan över mina krafter, men när jag plockade bären, glädde jag mig, för jag fick pengar till julgranskarameller, som voro så dyra att de kostade 2 öre stycket. - På den tiden hade vi inga flaggor, gliterrankor, stjärnor av glitter eller andra prydnader. Istället för flagga band vi ett ljus i toppen, sen klippte vi gir-langer av kulört silkepapper och stjärnor av vitt skriv- eller omslagspapper. Även gjorde vi små papperskorgar och klippte små tålamodspåsar av silkepapper däri vi lade några nötter. Sen band vi äppel invid stammen på granen och hängde på våra papperskarameller, och så var granen klädd. Granen tändes först på julaftens kväll vid aftonmåltiden. Och medan granen brann sjöng vi julpsalmer. Detta var så högtidligt, tyckte vi alla så t.o.m. min far, som annars var ganska alvarlig, myste av glädje och förnöjelse. Sedan tändes granen både på nyårsafton och på "Trättnaafton" då vi åter voro samlade kring julbordet

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 9509:57

för att spisa kvällsvard. Även då sjöngo vi psalmer. Dessutom tändes granen när vi hade julkalas eller det eljest kom något främmande. Att dansa kring julgranen förekom inte vid något tillfälle i mitt föräldrahem. Ej heller hade vi julgransgille eller julgransplundring. Men jag har varit på två julgransgille åren innan jag konfirmerades. Jag var då inbjuden till ett par av mina skolkamrater här i byn. Först bjödes vi på kaffe med dopp. Sedan lektes jullekar av alla slag. Sen fick vi kvällsvard, som bestod av ett enkelt smörgåsbord med hembryggt juldricke, också vit gröt /risgrynsgröt/ med mjölk. Därefter undanröjdes bord och stolar, och så börjades dansen kring julgranen, som ställts mitt på golvet. Alla stodo vi i en ring och höll varandra i händerna under det vi dansade runt granen och sjöngo: "Nu är det jul igen" m.fl. ringlekar.

Några gotter utdelades ej vid julgranskalaset, och vi plundrade ej julgranen. Barnen i familjen ägde vissa saker av prydnaderna som hängde på granen. För övrigt var det brukligt,

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9509:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att julgransprydnaderna lades i en särskild låda och förvarades år efter år. I mitt föräldrahem bars julgranen ut vid "tjugonde-dag Knut, då julen kördes ut". Sedan fick granen stå på ved-backen och barra av.

På somliga gårdar sattes julenar vid dörrarna till ingången. Detta förekom dock ej i mitt föräldrahem.

Upptecknat av

Blenda Andersson

Skörda, Vislanda.

Foto av julgranen kan jag ej skaffa då jag är helt invalid av kronisk reumatism.

ACC. N:R M. 9509:7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Svar på frågelistan L.U.F. 28.

Nässlorna i Folklig tradition.

Här i trakten kallades nässlorna allmänt förr i tiden "näter" eller "nätä".

Så snart nässlorna började växa upp om våren plockade man dem och kokte kål av dem. I nässlekålen koktes även korngryn och finklippt gräslök. Till den första nässlekålen om våren koktes rygslutet med rumpan på grisen /den slaktade julgrisen./ Denna fläskbit gömdes alltid till nässelkålen. Varför, vet jag icke. Men jag vet, att det var en gammal sedvänja. Om våren och försommaren kokte de gamle även kål på järnört och åkerkål. De kokte den kålen, på samma sätt som nässelkål, med korngryn och gräslök.

De stuvade även nässlorna^{x/} om våren, medan de voro späda, liksom spenat. På samma sätt stuvade man även vilda syror.

^{x/}
man tog endast de små späda bladen, inga stjälkar.

ACC. NR M. 9509:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Man skulle äta nässelkål före den lista maj, för man ej skulle få hudutslag såsom revormar, skabb, kvisslor m.m.

Den som hade "nätlyte" /nässellyte/ kunde endast botas, genom att modern till barnet tog en grov nässlestjälk, och skar av i båda ändar, samt blåste tre gånger igenom nässlestjälken på huden där lytet satt. Detta skulle upprepas tre gånger, både på nymåne, nedan och prim "tianes och fastanes". "Nässlelytet" såg ut på samma sätt, som när någon blir hårt stucken av nässlor. Och lytet medförde samma smärta, som då.

Förr i tiden plockade husmödrarna de späda nässlebladen /inga stjälgar användes till mat/ om våren, förvällades lät och torkades, samt förvarades och koktes till nässlekål under vintern.

Så snart nässlorna hade vuxit upp ett stycke började somliga slå av dem och koka och hacka dem till foder åt höns eller svin. Till höns blandades nässlorna antingen med kli, havremjöl eller stötta potatis. Till svin blandades de kokta och hackade nässlorna antingen med potatis, havremjöl, kli eller malda korn- eller

ACC. N:R M. 9509:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

havreagnar.

Sömliga torkade nässlor till foder åt hönsen under vintern.

Till kor och hästar vero nässlor skadliga.

Om nässlor använts till spånad och vävnader är ej känt. Att nässlor användes som färgmedel, har jag hört, men vet ej mera därom.

Upptecknat av

Blenda Andersson

Skörda, Vislanda.

ACC. NR M. 9509:10.

Svar på frågelistan L.U.F. 27

Om tobak.

Här i trakten har aldrig odlats tobak. Min far /f. 1828/ berättade på sin tid, att då han var barn, köpte männen här i socknen sitt behov av tobak på Sigfridsmesse marknad i Växjö, som hölls den 15 februari varje år, och även hålles ännu samma dag, fast i ringa omfattning mot förr.

På den tiden körde Skånebönderna upp till Växjö med stora lass tobak, som var lassad i hösäcker. Bönderna från Skåne gjorde då sällskap på den långa resan ibland ända upp till 20-30 st. Utanpå sina stövlar hade de stora sockar av halm som räckte nästan upp till knäna. Dessa halmsockar skulle skydda för den starka kylan.

Tobaken var, som sagt, läst i hösäcker. Den såldes i buntar om hela och halva lispund. Vanligen köpte en man ett halvt lispund av den torkade tobaken, till förbrukning under året.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9509 //

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den köpta tobaken förvarades i en s.k. "tobakslåda" av trä med tätt lock, som sköts fram och tillbaka infattat i en falls. Tobaksbladen slätades och breddes ut i lådan, och så ströddes det lite salt^{x/} över bladen.

Vid förbrukning av tobaken rev man av ett stycke på ett blad och rullade ihop till en buss och stoppade i munnen. När den var tuggad, torkades den och användes till röktobak. På den tiden rökte man med "långpipor" d.v.s. rökipor med långa skaft. Varje bonde hade flera st. sådana pipor. När en manlig person kom på besök, blev han alltid bjuden på att röka en långpipa.

Så snart järnvägen kommit till stånd, började männen röka kardus, som då fanns att köpa. Det fanns då även tuggtobak och

^x / Det sades, att man saltade tobaken för det skulle bli "sås" på den.

ACC. NR M. 9509:12.

snus. Då jag var barn, fanns här en sorts tuggtobak som kallades "Svets"^{x/}, den sades vara den bästa. Av snussorter var det "Ljunglövs" och "Jönköpings". En sorts kardus hette "Orfeus", om jag minnes rätt.

Upptecknat av

Blenda Andersson

Skörda, Vislanda

^{x/} och var rullad ihop till en rulle och inslagen i papper. En sorts tobak kallades "stängtobak" och var av sämre sort.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 9509:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Svar på frågelista H.C. 18.

Snörlekar.

Då jag var ung kunde jag göra en del snörlekar, men nu är jag styv och stel i alla mina leder och även i fingerlederna så jag kan inte göra sådana, och har därför glömt dem, så jag kan ej beskriva dem. Nu för tiden lär barnen varandra i skolorna. Förr lärde föräldrar och vuxen ungdom barnen. Sådana lekar förekom förr när de gjorde julalekar.

Är ledsen för jag ej kan beskriva några snörlekar.

Er Blenda Andersson,

Skörda, Vislanda.

x/
på grund av kronisk reumatism sedan 37 år tillbaka.